

OPIS DOBREJ PRAKTYKI

1. Dane dotyczące podmiotu ubiegającego się o wpis

nazwa inicjatywy	Wioska tematyczna „Biegun zimna i sera”
nazwa podmiotu	Stowarzyszenie „Macierzanka”
dokładny adres	Ul. Suwalska 17a, 16-407 Wizajny
gmina	Wizajny
powiat	suwalski
województwo	podlaskie
telefon	87/568 85 08
adres strony internetowej	www.serywizajny.org.pl
faks	87/568 85 08
adres e-mail	biuro@serywizajny.org.pl

2. Charakter podmiotu

Obywatele zorganizowani (zaznacz):

- w radach i komitetach utworzonych przez władze publiczne
- w radach i komitetach zorganizowanych z inicjatywy mieszkańców
- zebraniach wiejskich i sołectwach
- w organizacjach pozarządowych
- nieformalnych grupach obywatelskich
- indywidualne osoby

3. Rodzaj(e) podjętych działań na rzecz realizacji potrzeb społeczności lokalnej (zaznacz):

- realizacja zadań publicznych na zlecenie władz lokalnych
- działalność charytatywna i opiekuńcza
- działalność edukacyjna i wychowawcza
- działalność wspierająca rozwój społeczności lokalnej
- działalność na rzecz podniesienia warunków życia
- działalność na rzecz zachowania i rozwoju lokalnych wartości kultury i tradycji

4. Przedmiot działalności

Stowarzyszenie „Macierzanka” inicjując działania na rzecz wioski tematycznej za priorytety uznała działania edukacyjne skierowane m.in. do dzieci i młodzieży. Odpowiadają one na różnorodne potrzeby społeczności lokalnej. U młodzieży odwiedzającej wioskę pobudzają wyobraźnię historyczną jednocześnie przekazując praktyczną wiedzę o kulturze i tradycjach serowarskich. Pomagają także utrwalić w naszych dzieciach wiedzę na temat wytwarzania sera metodą tradycyjną budując w nich poczucie odpowiedzialności za kontynuację tej tradycji. Natomiast u osób zaangażowanych w tworzenie wioski budują poczucie wspólnoty w działaniu na rzecz lokalnej społeczności którą współtworzą.

5. Opis działań

Idea założenia wioski tematycznej narodziła się na początku 2009 roku. Była ona wynikiem szkoleń w Białymstoku, w których uczestniczyła tzw. grupa inicjatywna członków Stowarzyszenia „Macierzanka” i osób zaprzyjaźnionych. Po wielu spotkaniach członków Stowarzyszenia wyłoniła się grupa chętnych, która zdecydowała się otworzyć swoje domy i przyjmować gości w celu pokazania całego procesu wyrobu serów podpuszczkowych. Było to zupełnie nowe założenie. Stara tradycja robienia serów i masła przekazywana z dziada pradziada, dotychczas spowita tajemnicą, miała stać się tematem przewodnim oferty edukacyjnej i turystycznej.

Od wieków Suwalszczyzna w Polsce uchodzi za biegun zimna, a okolice Wiżajn w szczególności. Gmina położona na wysoczyźnie rowelskiej (298 m n.p.m.) ma swój specyficzny mikroklimat, który w znacznej mierze wpływa na jakość oraz wyjątkowość mleka i ziół wykorzystywanych do produkcji wyrobów mlecznych. Bazując na tym, co „stare” i ważne wyłonił się tytuł wioski **„Biegun zimna i sera”**.

Celem działań wioski stało się zadanie istotne: podtrzymanie, przypomnienie i popularyzacja dziedzictwa historycznego północno-wschodniego skrawka Polski związanego z tradycją serowarską. Dodatkowym powodem była chęć stworzenia specyficznej oferty, która mogłaby urozmaicić turystyczne pobyty w tych okolicach, gdzie od wielu już lat funkcjonowało wiele kwater agroturystycznych. Część stowarzyszeniowych producentów sera takie miejsca noclegowe nadal prowadzi. A zatem kolejnym celem wioski tematycznej jest zwiększenie atrakcyjności turystycznej naszego regionu poprzez dodanie warsztatów mleczarskich, w których będą mogli uczestniczyć nie tylko uczniowie, ale i turyści.

Stowarzyszenie stworzyło nową ofertę edukacyjną, która oprócz dwóch w/w celów ma także promować zdrową żywność i zdrowy, aktywny tryb życia. Dlatego każdy uczestnik w naszej wiosce nie tylko robi ser i masło, posmakuje maślanki, twarogu, zacierek, ale również uczestniczyć będzie w grze terenowej, w dawnych zabawach podwórkowych i przejażdżce wozem.

Gospodynie wprowadzają dzieci w świat wyrobów mlecznych i pojęć (serwatka, maślanka, podpuszczka). Wspólnie z odwiedzającymi odmierzają, ważą, metkują, bawią się w sklep. Poprzez aktywne metody uczestnicy Wioski bawiąc się nie tylko poznają tradycyjny sposób wyrobu masła i sera, ale również uświadamiają sobie trud i wysiłek wniesiony w mleczne produkty.

Tworząc ofertę Wioski Tematycznej postanowiliśmy zaskoczyć odwiedzających nas gości wielopłaszczyznowymi działaniami i tak je skoordynować, aby uczestnicy cały czas byli aktywni. Połączyliśmy walory klimatyczne i krajobrazowe Północnej Suwalszczyzny z tradycją wyrobu sera podpuszczkowego dołączając grę terenową oraz zabawy wyzwajające spostrzegawczość, twórczość i kreatywność, aż po działania artystyczne. W naszą Wioskę jednorazowo zaangażowanych jest 6 osób. Każda z nich ma swoje określone cele i zadania, ale przede wszystkim jest to praca i wkład grupy ludzi.

Goście odwiedzający wioskę tematyczną „Biegun zimna i sera” biorą udział w całym programie wizyty, tzw. warsztacie mleczarskim. Poznają oni proces wytwarzania serów tradycyjną metodą stosowaną na Suwalszczyźnie. Warsztat rozpoczyna się żmudnym procesem bicia masła w masłobojce oraz wyrabianiem sera podpuszczkowego. Uczestnicy własnoręcznie dodają do świeżego mleka krowiego naturalnej podpuszczki, następnie tną, odsączają i formują kształt serów. W międzyczasie gospodynie i gospodarze prowadzący spotkanie opowiadają o trudach oraz sukcesach tworzenia i realizacji idei wioski tematycznej. Warto podkreślić fakt, iż goście wioski tematycznej przyjmowani są zgodnie z dawnym suwalskim zwyczajem „czym chata bogata”, czyli w domach mieszkańców, gdzie w bardzo kameralnej, rodzinnej atmosferze poznają proces wyrobu serów. W okresie letnim program pobytu poszerzany jest o atrakcję gry terenowej „Na pograniczu” oraz przejażdżkę wozem. Uczestnicy wizyty studyjnej zadają pytania, słuchają rad gospodyń i opowieści na temat bogatej tradycji serowarstwa na Suwalszczyźnie. Wizyta w Wiżajnach uwieńczona jest przy suto zastawionym stole i degustacji potraw domowej kuchni oraz słynnych serów z Wiżajn - miękkich kilkudniowych oraz twardych dojrzewających.

Cały program oferty wioski, dla jednej ok. 20-osobowej grupy, podzielonej na dwie podgrupy, trwa około 4-5 godzin. Jednocześnie jedna z podgrup uczestniczy w warsztatach serowarskich i biesiadzie mlecznej w jednym z gospodarstw producenckich, natomiast druga przejeżdża do sąsiedniego gospodarstwa, gdzie uczestniczy w grze terenowej „Na pograniczu”. Po wzięciu udziału w obu częściach programu wszyscy uczestnicy spotykają się na placu zabaw, gdzie wspólnie biorą udział w starodawnych grach i zabawach. Miejscem realizacji programu wioski tematycznej są wsie Wiżajny, Burniszki oraz Stankuny na terenie gminy Wiżajny.

6. Ocena efektów wdrożenia projektu dla zaangażowania mieszkańców w realizację zadań publicznych

W naszą Wioskę jednorazowo zaangażowanych jest 6 osób. Każda z nich ma swoje określone cele i zadania, ale przede wszystkim jest to ich praca i wkład jako grupy. Tak więc wypełnianie zadań na rzecz wioski przyczynia się do promocji zarówno ich ukochanego regionu pogranicza, jak i jego wyjątkowych produktów. Dla producentów sera, działania wioski stają się bodźcem pobudzającym potrzebę krzewienia tradycji i rozbudowy wspólnoty serowarskiej. W związku ze zwiększaniem się ruchu turystyki kulinarnej wzrasta bowiem zapotrzebowanie na ich produkty.

W trakcie kilkuletniego doświadczenia w prowadzeniu wioski tematycznej „Biegun zimna i sera” udało się zaobserwować wiele pozytywnych efektów realizacji tego przedsięwzięcia. Po dniach otwartych wioski zorganizowanych w 2009r wśród placówek oświatowych i lokalnych organizatorów turystyki wzrosło zainteresowanie ofertą warsztatową.

Celowe przyjazdy grupowe do wioski tematycznej spowodowały zwiększone zakupy serów u producentów ze Stowarzyszenia „Macierzanka”. Ta atrakcyjna oferta spędzenia czasu niesie zwiększenie zainteresowania turystów i odwiedzających okolicami Wiżajn i powiatu suwalskiego.

Coraz większe zainteresowanie uczniów szkół z okolicznych miast i wsi wizytą w wiosce tematycznej pokazuje, iż potrzeba poznania i przekazywania wiedzy na temat tradycji jest wciąż niezaspokojona. Oferta wioski tematycznej spotyka się z coraz większym entuzjazmem i zainteresowaniem ze strony instytucji oświaty. Początkowym założeniem podczas inicjowania działania wioski było dotarcie do uczniów szkół z okolicznych wsi gminy Wiżajny. Dzięki promocji w Internecie i prasie informacja o naszych działaniach dotarła także do dalszych części powiatu suwalskiego oraz powiatów augustowskiego i sejneńskiego. Obecnie współpracujemy ze szkołami z tych regionów

Dużym zaskoczeniem, a za razem niezastąpionym motywatorem do dalszych działań, był zauważalny z roku na rok wzrost grup dzieci odwiedzających naszą wioskę. Można to wyrazić w liczbach – w roku 2010 odwiedziło nas 12 zorganizowanych grup szkolnych (około 360 osób), w roku 2011 było to już 17 grup (około 510 osób), a w pierwszym półroczu 2012 roku z oferty naszej Wioski skorzystało już 15 grup (około 450 osób). I właśnie wzrost zainteresowania turystycznego regionem wyrażony w liczbach staje się czynnikiem przyciągającym pozostałych mieszkańców Wiżajn niezaangażowanych w działalność stowarzyszenia do wzięcia udziału w inicjatywie tak nietypowej jak wioska tematyczna.

Oferta wioski, od chwili jej utworzenia w 2009 r., jest przekazywana na wszystkich targach i eventach turystycznych, bądź gastronomicznych, czy rolniczych, na których bezpośrednio bierze udział Stowarzyszenie „Macierzanka”, bądź pośrednio poprzez Suwalską Organizację Turystyczną, której Stowarzyszenie jest członkiem. Rocznie jest to nie mniej niż 10 imprez promocyjnych. Przekłada się to bezpośrednio na rozwój turystyki w rejonie wsi Wiżajny. Nasza wioska tematyczna obok samych serów jest na tych spotkaniach jednym z oferowanych przez nas produktów. W promowaniu wioski biorą więc czynny udział także członkowie stowarzyszenia, którzy na targach wystawiają produkty mleczne lecz nie są bezpośrednio zaangażowani w organizację wioski.

Działalność wioski tematycznej wspierają również pozostali mieszkańcy wsi. Stale deklarują gotowość do pracy i pomocy w wypełniania drobnych obowiązków. Dzięki temu czują się potrzebni, a także współodpowiedzialni za stworzenie dobrego produktu – oferty, która nie tylko edukuje i przekazuje dziedzictwo kulturowe dzieciom i młodzieży lecz również buduje wspólne dobro mieszkańców wsi i gminy poprzez poszerzanie oferty turystycznej. Dzięki takiej współpracy zacieśnia się integracja społeczna w naszej gminie.

Gospodynie prowadzące warsztaty mleczarskie, które przed rozpoczęciem działania wioski były w dużej mierze nieaktywne zawodowo, obecnie mają pracę. Aktywizacja zawodowa zaowocowała chęcią dalszego rozwoju – kobiety uczestniczą w różnych kursach, robią prawo jazdy, choć jak same twierdzą, jeszcze do niedawna sądziły, że to nie dla nich lub, że nie dadzą rady.

Mieszkańcy aktywizują się, pracują lub pomagają przy tworzeniu wioski. Czasem ktoś użyczy koni, to z kolei inny pomieszczenia. Przede wszystkim mieszkańcy wsi mają ze sobą częsty i regularny kontakt, co zacieśnia między nimi więzi. Angażują się w dość nową dla nich inicjatywę, która początkowo przyjęta była z niechęcią i dystansem. Obecnie tworzenie wioski to, oprócz obowiązków, ogromna frajda. Mieszkańcy Wizajń otwierają się na nowe pomysły, sami wychodzą z inicjatywami by stworzyć więcej ciekawych wydarzeń dla dorosłych i dzieci. Wieś żyje inaczej niż do tej pory. Dotychczas siedzący przed telewizorem w domach ludzie zaczęli spotykać się, wspierać nawzajem i czerpać z tego wspólne korzyści. Bardzo znaczącym jest fakt, iż społeczność Wizajń widzi, że coś się dzieje. Staje się to ich siłą napędową, pojawiają się więc nowe pomysły, powstał m. in. klub seniora, koło gospodyń wiejskich, przy czym znaczące były konsultacje z grupą inicjatywną Wioski Tematycznej.

Przy okazji naszych działań następuje konfrontacja pokoleń, w młodych utrwała się poczucie tradycji, co kształtuje ich tożsamość, a starsi czerpią z tych relacji wiedzę o nowej technologii, możliwościach, które niesie dzisiejsza rzeczywistość i szeroki świat. Artykuły w prasie i Internecie pokazują, że ich działania są doceniane nie tylko przez bezpośrednich uczestników Wioski, lecz również, przez władze, media. Wizajń zdobywają więc sławę. Nie są tylko kolejną wsią na mapie Polski, są wizytówką Suwalszczyzny i poważnym punktem geograficznym na mapie dobrego smaku, wypoczynku i turystyki. Jest to ogromnym powodem do dumy tak małego społeczeństwa i motorem napędowym do ruszenia się z domu, sprzed telewizorów. Mieszkańcy Wizajń są bardziej otwarci na samych siebie, a wieś otwiera się na przyjezdnych.

Oferta Wioski Tematycznej „Biegun Zimna i Sera” została odebrana z entuzjazmem zarówno wśród okolicznych mieszkańców, jak i władz lokalnych. Nasza inicjatywa była wytypowana przez Starostę Powiatu Suwalskiego do konkursu „INICJATYWA SPOŁECZNA ROKU 2009” Województwa Podlaskiego. W konkursie tym otrzymaliśmy wyróżnienie. W bieżącym roku (2012) nasza wieś tematyczna zajęła II miejsce w kategorii zespołowej w XII edycji Ogólnopolskiego Konkursu „Sposób na Sukces”, organizowanego przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, pod honorowym patronatem tej edycji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego. Ponadto w konkursie na „Najlepszy Produkt Turystyczny” nasza wieś tematyczna „Biegun zimna i sera” otrzymała Certyfikat POT 2012 przyznawany za „najciekawsze i najbardziej nowatorskie produkty turystyczne z województwa podlaskiego”.

Podczas Dni Otwartych wioski tematycznej „Biegun zimna i sera” zorganizowanych w 2009 roku goście z Litwy zainspirowani działaniami wioski postanowili utworzyć podobną wioskę tematyczną w swoim kraju, z tym że na kanwie rzeźbiarstwa.

Pisano o nas w prasie, w ramach cyklu „w pogoni za pasją” portal niebywalesuwalki.pl opublikował serię materiałów:

http://serywizajny.org.pl/wp-content/uploads/2009/07/napisali_niebywale.pdf

- artykuł w gazecie, oraz w dwojakiej formie elektronicznej w postaci artykułu

<http://niebywalesuwalki.pl/8047/> oraz reportażu filmowego

<http://www.youtube.com/watch?v=tA-MwcP1sXU>

Mówiono o nas także w lokalnych rozgłoszeniach radiowych – suwalskiej

<http://www.radio5.com.pl/index.php?id=22&ia=20401>

oraz białostockiej <http://www.radio.bialystok.pl/reportaz/index/n/14987/f/17507>

Jako organizatorzy wioski tematycznej nawiązaliśmy długofalową współpracę z Suwalską Organizacją Turystyczną, Lokalną Grupą Działania „Szelmant” oraz samorządami.

Naszym zdaniem podstawowe korzyści, jakie przyniosło założenie wioski tematycznej na terenie Wizajń i okolic to:

- dbałość o dziedzictwo tradycji kulinarnej w regionie,
- rozwijanie oferty edukacyjnej i turystycznej skierowanej do dzieci i młodzieży oraz rodzin z dziećmi,
- budowanie wspólnego kapitału społecznego ukierunkowanego na rozwój naszej wsi,
- budowanie społecznego przekonania, że razem możemy zdziałać więcej,
- wspieranie integracji społecznej poprzez tworzenie nowych form aktywizacji działalności mieszkańców wsi,
- podniesienie konkurencyjności regionu poprzez rozwój i wzmocnienie produktów turystycznych funkcjonujących w ramach turystyki kulturowej.

7. Oszacowanie nakładów poniesionych na organizację i realizację projektu

Tworzenie wioski tematycznej jest zadaniem na wiele lat. Ten jeden duży projekt realizowany był poprzez 3 pojedyncze projekty na ogólną sumę około 55 tysięcy zł. Projekty realizowane były w ramach programów Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej, POKL, PROW.

Nie wszystkie z nich dotyczyły wprost tworzenia wioski „Biegun zimna i sera”. Pracę społeczną przy tworzeniu wioski tematycznej można oszacować na 20 000 osobogodzin.

8. Czy napotkali Państwo trudności, z którymi należało się zmierzyć, aby zrealizować projekt?

Zarówno na początku, jak i w trakcie działalności wioski, napotkaliśmy drobne lub większe problemy. Zwłaszcza na etapie planowania pojawiło się wiele pytań, wątpliwości i obaw, które stawały pod znakiem zapytania utworzenie wioski. Jednak, bez względu na wszystko, nie zmusiły nas one do rezygnacji z naszych pierwotnych założeń i finalnej realizacji przedsięwzięcia. Czasem wręcz zmuszały do wyjątkowego zaangażowania i kreatywności. Główne trudności to:

- wygospodarowanie czasu, który mógłby zostać poświęcony na planowanie i tworzenie wioski, w związku z licznymi obowiązkami domowymi i zawodowymi członków grupy inicjatywnej,
- pozyskanie zaplecza finansowego, które pozwoliłoby na uruchomienie wioski,
- brak doświadczenia inicjatyw takich jak „Dni otwarte”.

9. Zalecenia dla innych podmiotów zainteresowanych wdrożeniem projektu

Inicjatywa wioski „Biegun zimna i sera” bazuje na ściśle określonej tematyce – produkcji serów. Dlatego też jej realizacja oparta jest na praktyce, wieloletnim doświadczeniu serowarów oraz bogatej tradycji w tej dziedzinie sięgającej XIX w. Jednak organizacja i przeprowadzenie podobnej inicjatywy przez inne podmioty zainteresowane utworzeniem wioski tematycznej może bazować na dowolnie wybranej dziedzinie. Podczas tworzenia naszej inicjatywy poczyniliśmy następujące spostrzeżenia:

- dobrze, jeśli uczestnicy do których adresujemy działania odkrywają wiedzę dotychczas ściśle chronioną, lub mało popularną, a jednak zawierającą w sobie „iskrę” mogącą rozpalic wyobraźnię,
- ważna jest otwartość,
- istotne jest zaangażowanie zespołu, nie musi on być duży, wystarczy kilkoro działaczy z zapalem do tworzenia i spotkania z drugim człowiekiem,
- dowolność przy doborze tematyki wioski jest tak duża, że zastanawiając się nad jej formułą można delibrować bez końca – warto więc poddać się sprawdzonej metodzie burzy mózgów,
- ważna jest autentyczność, zwłaszcza w pracy z dziećmi,
- istotne jest, aby dotrzeć do człowieka z informacją o przedsięwzięciu – z pomocą przychodzą lokalne media, które chętnie promują nowe ciekawe inicjatywy,
- jeżeli uczestnicy wioski opuszczą ją z uczuciem zadowolenia i z chęcią powrotu, to można być pewnym, że zasięg promocji z ich ust zatoczy szerokie kręgi i zachęci kolejnych ludzi do skorzystania z oferty,
- oczywiście istotny jest początkowy wkład finansowy, jednak bardziej wartościowe jest zaangażowanie, pomysłowość, ręce chętne do pracy i wspólnego tworzenia, a także wiedza, którą można się dzielić z pasją.